Arvoa
taiteelle.

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostolle

Viite: HE 109/2024 vp

Kuvasto ry:n lausunto hallituksen esitysestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025

Kuvasto visuaalisen alan taiteilijoiden tekijänoikeusjärjestö ry kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi vuodelle 2025.

Pääviestimme

Valtion talousarviossa todetaan, että valtion talousarviolla tuetaan kulttuuriperintöaineistojen digitaalista saavutettavuutta. Tämä merkitsee kulttuuriperintölaitosten, erityisesti taidemuseoiden, kokoelmissa olevien teosten tarjoamista yleisölle verkossa eri tavoin.

Museot tarvitsevat tekijänoikeudenhaltijoiden luvan tekijänoikeuden suojaaman aineiston välittämiseen. Haasteena on ollut ja on määrärahojen niukkuus. Tämä ei kuitenkaan saa tarkoittaa sitä, ettei taiteilijoille maksettaisi heille tekijänoikeuslain mukaan kuuluvaa kohtuullista korvausta. On olennaista huomata, että taiteilijalle maksettavat tekijänoikeuskorvaukset eivät sisälly teosten digitointiin myönnettyyn rahoitukseen, kuten digitaalisen kulttuuriperinnön saatavuuden hankeavustukseen.

Leikkausten keskellä on huolehdittava, että taiteilijan oikeus lain edellyttämään korvaukseen voi tosiasiassa toteutua.

Erityisen polttava tilanne on kokoelmissa olevien kuvataiteen teosten digitaalisen saavutettavuuden kohdalla. Sivistysvaliokunta on korostanut ratkaisun tarvetta: ”Valiokunta korostaa, että museoiden kokoelmien digitaalisen saatavuuden turvaamiseksi on tarpeellista löytää kestävä ja pitkäjänteinen ratkaisu.” (Valiokunnan mietintö SiVM 9/2022 vp– HE 157/2022 vp)

Kuvasto esittää, että eduskunta hyväksyy vuoden 2025 budjettiin 250 000 euroa kuvataiteilijoille maksettaviin tekijänoikeuskorvauksiin, kun museoiden kokoelmissa olevia kuvataiteen teoksia välitetään yleisölle.

Tilanne - kokoelmataiteen digitaalinen tarjoaminen yleisölle Suomessa

Kuvasto ja Suomen museoliitto solmivat vuonna 2017 sopimuksen kokoelmateosten digitaalisesta välittämisestä. Sopimus perustuu tekijänoikeuslain sopimuslisenssiin, ja sen myötä kuvataiteen kokoelmat on voitu digitaalisesti avata yleisölle. Teosten määrä on sopimuksen alusta lukien noin nelinkertaistunut.

Vuonna 2023 mukana oli 45 Suomen museoliiton jäsenmuseota. Sopimuksen piirissä oli noin 32 000 kokoelmiin kuuluvaa taideteosta ja lähes 4000 taiteilijaa. Teokset ovat olleet kansalaisten nähtävillä museoiden verkkosivustoilla ja Finna.fi-palvelussa. Taiteilijoille on maksettu vuosittain tekijänoikeuskorvauksia kokoelmateosten digikäytöstä.

Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoitus sopimukselle päättyi 2023 ja sopimuksesta irtautui sen vuoksi 19 museota. Sopimuksen ulkopuolelle jääneet museot joutuivat poistamaan teoksensa verkosta.

Sopimus on 26 museon osalta voimassa vuoden 2024 loppuun saakka. Museoilla ei yleisesti ottaen ole varoja maksaa taiteilijoille asianmukaisia korvauksia. Sopimuksessa mukana olevat museot maksavat pientä korvausta; vuodelle 2024 kokonaiskorvaus on vain 71 823 euroa.

Tilanne vaarantaa kulttuuriperinnön saavutettavuuden ja on ristiriidassa Suomen hallituksen digitalisaatiotavoitteiden kanssa. Taidekokoelmien digitointiin on vuosien aikana tehty huomattavia investointeja. Vuosina 2020–2022 opetus- ja kulttuuriministeriö myönsi museokokoelmien digitointiin, julkaisuun ja saavutettavuuteen, sekä Digimuseon kehittämiseen 465 200 euroa. Vuosina 2014 ja 2016 ministeriö myönsi Kansallisgallerialle digitointihankkeisiin, tekniseen infraan sekä tietojärjestelmiin yhteensä 382 000 euroa. Kyseiset investoinnit ovat yhteensä 847 200 euroa. Mikäli teoksia ei voi jatkossa tarjota yleisölle, merkitsee se samalla olennaisilta osin näiden investointien menettämistä.

KUVASTO
Kuvasto visuaalisen alan taiteilijoiden tekijänoikeusjärjestö ry | y-tunnus: 0690995-2
Iso Roobertinkatu 3-5 A 22, 00120 Helsinki, Finland
p. 09-272 4022 | kuvasto@kuvasto.fi | kuvasto.fi

Kuvasto ja Suomen museoliitto ovat vuoden 2024 aikana neuvotelleet ratkaisun hakemiseksi. Keskeiseen ongelmaan – määrärahojen niukkuuteen – emme ole keskinäisissä keskusteluissamme voineet vaikuttaa. Kuvasto tarjoaa yksittäisille museoille vuoden 2025 alusta lukien uudistettua, joustavaa hintamallia. Joustavasta hintamallista riippumatta – museoilta saamamme tuoreen palautteen perusteella näyttää kuitenkin siltä, että vain hyvin harva museo kykenee maksamaan kohtuullista korvausta.

Asiaan liittyvän sopimustoiminnan olennainen osa on tekijänoikeuden infrastruktuurin parantamiseen tähtäävä kehitystyö, jota tehdään muun muassa ISNI-projektin puitteissa. Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama tekijänoikeusjärjestöjen ISNI-projektin ensimmäinen osa päättyi kesäkuussa 2024. Projektin aikana hankittiin ISNI-tunnukset myös Kuvaston edustamille taiteilijoille. ISNI *(International Standard Name Identifier)* on maailmanlaajuisesti käytetty tekijätunniste, jolla voidaan yksiselitteisesti identifioida teokseen liittyviä henkilöitä ja yhteisöjä. Museoala on mukana projektissa, ja sen myötä teosten käytön raportointi tulee tehostumaan huomattavasti. Myös tämä työ tehtäisiin kuvataiteen osalta pitkälti tyhjäksi, ellei rahaa tekijänoikeuskorvauksiin ole.

Kuvasto on esittänyt valtion talousarvioon 1–1,5 miljoonan euron lisäystä momentille 29.80.41 (Eräät käyttöoikeuskorvaukset) vuodesta 2024 alkaen. Lisäystä ei budjettiin ainakaan toistaiseksi ole otettu. Tämä rahoitus mahdollistaisi taidemuseoiden digitaalisten yleisöpalvelujen kehittämisen ja lainmukaiset korvaukset.

Nyt esitämme, että eduskunta hyväksyy vuoden 2025 budjettiin 250 000 euroa taiteilijoille maksettaviin tekijänoikeuskorvauksiin. Tämä mahdollistaa sopimuksen jatkumisen vuonna 2025 ja antaa aikaa pidemmän jänteen ratkaisun hakemiselle. Kysymys on digitaalisten kulttuuripalvelujen sekä taiteilijoiden ja museoiden välisen asiakassuhteen tukirakenteesta. Hyödyt koituvat suurelle yleisölle, museoille sekä taiteilijoille.

Olemme Kuvastossa hyvin tietoisia siitä, että vallitsevassa taloustilanteessa kulttuurin ja taiteen alalla eduskuntaan kohdistuu monenlaisia rahoitusesityksiä. Esityksemme on kuitenkin eräässä mielessä erityinen; taiteilijan tekijänoikeus ei ole harkinnanvarainen asia. Mikäli tekijänoikeuskorvauksiin ei ole rahaa, merkitsee se olemassa olevan, vuosien jänteellä kehitetyn systeemin alasajoa – tilanteessa, jossa digitaalisella teosten tarjoamisella on yhä enemmän markkinoita ja kasvua edistävää potentiaalia.

Kuvaston asemasta

Kuvasto edustaa yli 3 400 kotimaista taiteilija- ja oikeudenhaltija-asiakasta. Lisäksi Kuvastolla on tekijänoikeuslain 16 d §:n sopimuslisenssin mukainen opetus- ja kulttuuriministeriön hyväksymispäätös, jonka perusteella Kuvasto myöntää museoille kattavan luvan. Kuvasto vastaa oikeuksien hallinnoinnista ja korvausten tilittämisestä.

Helsingissä lokakuun 17. päivänä 2024

Kunnioittavasti

Tommi Nilsson
Toiminnanjohtaja